

rens hovedidé – hvortil der vel at mærke på forhånd er ansatser i tysk forskning – er simpelthen, at den federative organisation af det tyske rige og balancen mellem rigsorganer, territoriale myndigheder og befolkningen gav positive muligheder for en levedygtig og reelt funktionsduelig intern organisation; kritikken af rigets nationale atomisering hører en senere tid til. Tesen anskueliggøres ved en række analyser – på anden hånd – af en serie nordvesttyske, gejstlige og verdslige småterritorier og på første hånd af et ganske omfattende detailstudium af grevskabet Lippe. Bogens hovedidé er vel eftertanke og fremtidig forskning værd (på bredere basis end bogens pretentive titel lader formode), men den krydres vel ofte af banale betragtninger over det federative forfatningssystems velsignelser.

E. Ladewig Petersen

Erasmus, edited by *Richard L. DeMolen* (Documents of modern history). Edward Arnold, London, 1973. ix + 190 s. £ 3, som paperback £ 1.50.

Denne amerikanske Erasmus-antologi indeholder et fængslende udvalg af epistler og skrifter, forfattet af bibelhumanismens ypperste repræsentant. Samtlige tekster bringes i engelsk oversættelse, og en vis kronologisk orden er tilstræbt. Udgaven indledes med Desiderius Erasmi senere betragtninger over en øjensynligt lidet lystelig barndom og ungdom, der henlevedes i skyggen af en illegitim fødsel og mandede ud i en påtvungen klostertilværelse. Dette afsnit præges af et påfaldende ressentiment og en stærk følelse af forurettelse overfor omgivelserne – broderen, formynderne, kammeraterne, universitetslærerne i Paris og biskoppen af Cambrai, der finansierede hans studier. Bogens sidste afsnit er helliget polemikken med og om Luther samt alderdomsårene i det hele taget. Så vidt er udgaven disponeret klart og instruktivt. Den mellemliggende og afgørende fase af Erasmi levned har imidlertid fået en uheldig udformning. Udgiveren har her sorteret teksterne efter geografiske kriterier – højst forvirrende, eftersom Erasmus førte en omflakkende tilværelse. Alene England aflagde han seks besøg i perioden 1499–1517, heraf to årelange, der alle behandles under ét. Det bevirker, at læseren undertiden sent i udgaven erfarer baggrunden for en udvikling, han allerede har stiftet bekendtskab med. Bogen henvender sig vel særligt til idéhistorikere, teologer og filosoffer. Historikeren vil savne kontrolmateriale til at sætte Erasmus-skikkelsen i relief, samt oplysninger om teksternes proveniens. Visse moderne udtryk tyder på, at udgiveren har forholdt sig temmelig frit overfor den gamle oversættelse fra århundredskiftet, han henviser til. Kommentarer og noter (hvoraf der er siger og skriver to, begge på s. 180!) er mere end sparsomme. Dog kunne de temmelig vilkårligt anbragte skarpe parenteser med forklarende navne, indsat i selve teksten, uden skade have været udeladt. Brevet s. 80–81 kan ikke være skrevet i Basel, som det oplyses i overskriften, da det omhandler oplevelser »her« i Gent (Flandern). Bogen er udstyret med et »biografisk register«. Det oplyser personernes dødsår, men mangler sidehenvisninger.

Mikael Venge

A. G. Dickens: The German Nation and Martin Luther. Edward Arnold, London, 1974. vii + 254 s. £ 3.75.

Bogens proklamerede sigte er at forklare den tyske reformation. Meget overraskende konstaterer forf., at der indgik talrige elementer i reformationen, at alle forudsætninger havde været til stede, og at Luthers fremtræden kun var den tilfældige ydre anledning (s. 223 ff.). Indholdet er heldigvis et andet og langt mere specielt, end titel og these lader